

Tervise
Arengu
Instituut

A photograph of a woman with dark hair and glasses, wearing a light-colored cardigan, sitting at a table and talking to a young girl with blonde hair. The woman is holding a clipboard and looking towards the girl. The girl is smiling and looking back at the woman. The background is a bright, indoor setting with a window and curtains.

Tõhus koostöö lastevanematega: täienduskursuse väljatöötamine

---

Raport

Tallinn 2023

Tõhus koostöö lastevanematega: täienduskursuse väljatöötamine

Raport

Elina Malleus-Kotšegarov, Maile Käsper
ja Karin Lillemaa

Tallinn 2023

Soovime tänada Tiia Pertelit retsenseerimise ning Karin Streimanni ja Kati Ausi kursuse väljatöötamise ja hindamise osas antud nõuannete eest.

Väljaande andmeid kasutades tuleks viidata algallikale.

Soovitatav viide siinsele väljaandele: Malleus-Kotšegarov E, Käsper M, Lillemaa K. Tõhus koostöö lastevanematega: täienduskursuse väljatöötamine. Raport. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2023.

Esikaane foto: Canva

Keeletoimetaja: Mirjam Liivak

ISBN 978-9949-666-47-8 (pdf)

Sisukord

Joonised	3
Tabelid.....	3
Mõisted	4
Lühendid	5
Lühikokkuvõte.....	6
Summary.....	7
Sissejuhatus.....	8
1 Täiendkursuse väljaarendamine.....	9
1.1 Miks täiendkursus.....	9
1.2 Täiendkursuse teoreetilised alused	9
1.3 Esimene kursus.....	11
Esimese koolitusgrupi andmekogumine ja tulemused	11
1.4 Teine kursus	13
Teise koolitusgrupi andmekogumine ja tulemused	14
2 Piirangud ja edasised arenguvõimalused	17
3 Kokkuvõte.....	18
4 Lisad	19
4.1 Lisa 1. Esimese koolituskursuse fookusgrupi küsimused	19
4.2 Lisa 2. Täiendkursuse õppekava.....	21
Kasutatud kirjandus.....	24

Joonised

Joonis 1. Lastevanemate agentsuse suurenemine autonoomiat toetava suhtluse abil. Lastevanemate fookusele kohandatud Reeve jt põhjal (1).....	10
--	----

Tabelid

Tabel 1. Õpetajate küsimustiku erinevate tegurite kirjeldavad näitajad 6-pallisel skaalal. ..	16
Tabel 2. Õpetajate hinnangud eri olukordade ja lahendusvariantide tõhususele 6 pallisel skaalal.....	16

Mõisted

Mõiste

Agentsuse suurenemine

Selgitus

Lähtudes isemääramisteooria raamistikust ning selles tehtud uurimustest on psühholoogiliste baasvajaduste toetamine aluseks agentsuse kasvule ehk soovile ise pakkuda välja uusi lahendusi, olla aktiivselt kaasatud vestlustesse ning tunda end näiteks meeskonnaga toimetamise situatsioonides täieväärtusliku meeskonnaliikmena (Reeve jt põhjal) (1). Lastevanemate agentsuse suurenemise toetamine on oluline osa lastevanemate kaasatuse kujunemisest, mida eristatakse lihtsalt n-ö osalemisest eri tegevustes.

Eneseanalüüs

Indiviid analüüsib mitte ainult eesmärki, vaid ka teekonda, kuidas selleni jõutakse ja mida teekonnal kogetakse. (2)

Enesejuhtimine

Enesejuhtimine on protsess, mille käigus võtab õppija initsiatiivi oma õpitegevuse juhtimisel, määratleb oma õpivajaduse, formuleerib õpieesmärgid, määrab kindlaks õppimiseks vajaminevad vahendid, valib ja rakendab sobivaimad õpistrateegiad ning hindab oma õpitulemust. (3)

Eneserefleksioon

Refleksioon ehk tagasivaatamine, et analüüsida toimunud situatsiooni. Reflekteerimisoskus on õpetaja professionaalse arengu komponent. (4)

Isemääramisteooria

Isemääramisteooria (ingl *Self-Determination Theory*) (5) on laialdaselt uuritud ja eri valdkondades empiirilist tõestust leidnud heaoluteooria. See koosneb mitmest mikroteooriast, mis võimaldavad kirjeldada eri aspekte muuhulgas inimese motivatsiooni kohta. Isemääramisteooria rõhutab motivatsiooni kirjeldamisel selle saavutamise kvaliteeti ja põhjuste teadvustamist, miks mingi teemaga otsustatakse tegeleda. Lisaks peetakse isemääramisteoorias motivatsiooni toetava psühholoogilise keskkonna olulisusteks osadeks seotuse, kompetentsuse ja autonoomia dimensioone.

Psühholoogilised baasvajadused

Isemääramisteooria (5) kirjeldab psühholoogilisi baasvajadusi seotuse, kompetentsuse ja autonoomiavajaduse rahuldatuse määra kaudu. Nimelt tunnevad inimesed ennast teistega suheldes hästi näiteks siis, kui nende mõtteid võetakse arvesse, nad tunnevad, et kõnealused teemad on arusaadavad ning neid võetakse omaks sellistena, nagu nad on.

Lühendid

Lühend	Lahtikirjutus
MI	Motiveeriv intervjuerimine
SEL	<i>Social Emotional Learning</i> , sotsiaal-emotsionaalne õppimine
TAI	Tervise Arengu Instituut
TLÜ	Tallinna Ülikool

Lühikokkuvõte

See raport annab ülevaate uue klassiga alustavatele õpetajatele mõeldud täienduskursuse „Tõhus koostöö lastevanematega“ väljatöötamise protsessist, sh kahest toimunud koolituskorrast ja osalejate hindamisest. Teema on oluline, sest tegevõpetaja vajab tuge lastevanematega tõhusate suhtluspraktikate jätkusuutlikuks arendamiseks. Seega ongi kursuse väljatöötamise eesmärk edendada õpetajate sotsiaal-emotsionaalset pädevust arendades nende autonoomiat toetavat suhtlemist ja koostöövalmidust lastevanematega suheldes.

Kaks juba toimunud kursust viidi läbi kahes osas: esimene toimus 2022. aasta jaanuarist juunini ja teine 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta jaanuarini. Esimesel kursusel osalesid esimese kuni neljanda klassi klassiõpetajad, teisel kursusel osalesid ainult esimese klassi klassiõpetajad ehk uue klassiga alustavad õpetajad. Tulemusi mõõdeti mõlema grupi puhul õpetajate enesehinnangulise eel- ja järelküsitlusega ning esimeses grupis uuriti osalejate kogemusi ka fookusgrupi intervjuudega, mille tulemused olid kooskõlas küsimustike tulemustega. Valim koosnes 26 osalejast (koolitusgruppides vastavalt 12 ja 14 õpetajat) ning järeldusi sai teha 17 (gruppides vastavalt 7 ja 10) õpetaja puhul, kes vastasid nii eel- kui ka järelküsitlusele. Järeldused tehti kummagi grupi puhul eraldi. Mõlema kursuse puhul vaadeldi muutusi õpetaja motivatsiooni ja uskumuste eri komponentides sotsiaal-emotsionaalse pädevuse aspektidega seonduvate enesekohaste küsimustike abil. Teisel kursusel lisati ka õpetajate teadmisi kaardistavad stsenaariumite küsimused autonoomiat toetavate tegevuste kohta.

Tulemustest selgus, et õpetajate endi hinnangul oli nende koostöösuhete lastevanematega pigem hea. 10-pallisel skaalal hindasid nad oma koostöösuhete vanematega esimeses grupis keskmiselt 7,33 palliga ja teises grupis keskmiselt 6,96 palliga. Esimese grupi puhul ei olnud enamikus õpetajate hinnangutes statistiliselt olulisi erinevusi, kuid kõikide tegurite puhul ilmsid ootuspärased muutused. Näiteks arvasid õpetajad peale kursust keskmisest rohkem, et neile meeldib teha kõikide lastevanematega koostööd. Koostöö saavutamine on nende arvates kasulik ja õpetajad leidsid, et nad saavad hakkama ka lastevanematega ette tulevates keerukamates suhtlusolukordades. Vähem tajuti aga seda, et koostööle kulub liiga palju aega ja see on liiga tülikas. Statistiliselt oluliselt tõusis õpetajate hinnang üldisele koostööle lastevanematega.

Teises grupis arvasid õpetajad peale kursuse läbimist rohkem, et emotsioone ja neile reageerimist on võimalik muuta. Õpetajad arvasid ka, et nad tulevad paremini toime keerukate suhtlusolukordadega, mis lastevanematega tekivad (nagu ka esimeses grupis), ja et neil on paremad prosotsiaalsed oskused. Vähem arvati, et koostöö saavutamine lastevanematega ei olene sellest, kuidas õpetajad nendega suhtlevad.

Avatud vastuste puhul olid samuti mõned olulised muutused. Peale kursuse läbimist täpsustasid õpetajad oma rollikirjeldustes klassijuhatajana lastevanematega suhtluses enda kui koostöö algataja ja hoidja rolli. Samuti kasutasid õpetajad tõhusa koostöösuhete kirjeldamisel rohkem kursusel käsitletud olulisi põhimõtteid, nt seda, et koostöösuhete eeldab empaatiat ja vaja on toetada vanemate kompetentsusvajaduse kujunemist, samuti neid julgustada ja anda sisukaid tunnustusi.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et isegi väikese valimi puhul on näha tulemustes statistiliselt olulisi erinevusi ja paljudes vastustes ootuspärast muutust soovitud suunas. Seega oleks oluline antud kursusega jätkata ja muutusi täiendavalt uurida.

Summary

The report provides an overview of the process thus far in developing the training course "Effective Collaboration with Parents" aimed at new teachers starting with a new class. This includes conducting two training sessions and evaluating the participants. The topic is important because practicing teachers require support in developing sustainable communication practices and collaboration skills with parents. Therefore, the aim of developing the training course is to support teachers in developing their social-emotional competence, promoting autonomous communication, and fostering collaboration with parents.

The training courses (two in total) were conducted in two parts: the first took place from January to June 2022, and the second from October 2022 to January 2023. The first training group consisted of teachers from grades 1 to 4, while the second group consisted solely of teachers starting with a new class (grade 1). The results were measured for both groups through pre- and post-surveys based on self-assessment by the teachers. Additionally, for the first training group, participant experiences were also assessed through focus group interviews, which aligned with the survey results. The sample consisted of 26 participants (12 and 14 teachers), and conclusions could be drawn from 17 teachers (7 and 10 teachers) who responded to both the pre- and post-surveys. Conclusions were drawn separately for each training group.

For both training courses, changes in teacher motivation and beliefs related to various components of social-emotional competence were assessed using self-report questionnaires. In the second training session, scenario-based questions assessing teachers' knowledge of autonomy-supportive activities were added.

The results revealed that, according to the teachers' own assessments, their collaborative relationships with parents were generally good. On a 10-point scale, they rated their relationship with parents an average of 7.33 for the first group and 6.96 for the second group. For the first training group, there were no statistically significant differences in most of the teachers' ratings, but there was a tendency towards expected changes in all factors. For example, teachers expressed a greater inclination after the training to enjoy collaborating with all parents, finding collaboration beneficial, and feeling capable of handling challenging situations in parent communication. They also perceived less that collaboration required too much time and was somewhat burdensome. There was a statistically significant increase in teachers' overall assessment of their collaboration with parents.

Regarding the second training program, teachers, after completing the program, believed more strongly that emotions and related reactions could be changed. They also felt more competent in handling complex communication situations with parents (similar to the first group) and had improved prosocial skills. They expressed more belief that achieving collaboration with parents depended on how they communicated with them.

Regarding open-ended responses, important changes were observed: after completing the program, teachers clarified the importance of their role as initiators and maintainers of relationships with parents in their job descriptions as class leaders. They also incorporated elements emphasized in the program more frequently in their descriptions of effective collaborative relationships, such as the importance of empathy in collaboration and supporting parents' competence needs, encouraging them, and providing meaningful recognition.

In summary, even with a small sample size, statistically significant differences were observed in the results, and many responses indicated expected changes in the desired direction. Therefore, it would be important to continue with this training course and further investigate the changes.

Sissejuhatus

Täienduskursuse väljaarendamine sai alguse Riigikantselei Innovatsiooniprogrammis, kus otsiti lahendusi koolikeskkonnas laste vaimse tervise toetamiseks. Meeskonda kuulusid Haridus- ja Noorteameti, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tervise Arengu Instituudi, Sotsiaalministeeriumi, Harjumaa Omavalitsuste Liidu, Eesti Lastevanemate Liidu ja Innotiimi esindajad.

Intervjuudest nii õpetajate kui ka lastevanematega selgus ühe olulise teemana, et nendevaheline koostöö, kui laste heaolu oluline kaitsefaktor, on pigem juhuslik, killustunud ja tekitab mõlemale poolele lisastressi. Näiteks selgus intervjuudest lastevanematega, et nad ootavad rohkem koostöist suhtlust õpetajaga, aga initsiatiiv võiks tulla õpetajalt. Lastevanemad peavad õpetajat mõningates aspektides eksperdiks ja temalt oodatakse ühelt poolt rohkem tuge ja selgemaid juhiseid, samas ka avatust ja valmisolekut aruteluks ja suhtluse hoidmiseks. Samuti soovisid lastevanemad, et arvestataks nende ajaliste, rahaliste, psühholoogiliste võimaluste ja oskustega panustada. Avaldati ka soovi suhelda teiste lastevanematega. Suhtlust on aga ise keeruline algatada, kuna lihtsalt ei teata teisi lastevanemaid. Selline initsiatiiv ja algus saab tulla õpetajalt ja tema võiks olla ühisruumi võimaluse looja. Õpetajatel ei olnud aga alati julgust, oskust ja jaksu lastevanematega suhtluses olla ning osad õpetajad isegi pigem vältisid suhtlust lastevanematega.

Seetõttu kaasati kursuse arendamisse hariduspsühholoogia ekspert ja püstitati esmased eesmärgid:

- omavahelise seotuse tunde loomine lastevanemate ja kooli vahel;
- suhtluse, seeläbi ka suhtlusoskuste ja -võimekuse parandamine, et tekiks usaldus vanemate vahel ning paraneks koostöö ja turvatunne kooli ja kodu vahel.

Kuidas seda saavutada:

- lastevanemad ise arendavad lastevanemate kogukonda: nad lepivad kokku ühtses väärtusruumis ehk kuidas toimitakse mingis olukorras;
- tuleb edendada autonoomiat toetavat suhtlust õpetaja ja lastevanemate vahel;
- tuleb arendada õpetajate sotsiaal-emotsionaalset pädevust (SEL);
- õpetajatele õpetatakse, kuidas jõuda kõigi lastevanemateni. Kohtumised tuleb korraldada, toetudes parimatele SELi praktikatele.

Kursuse arendamise meeskond jõudis tõdemuseni, et üksnes mitmesuguste tegevuste tutvustamisega paremat koostööd ei saavutata ning alustada tuleb õpetajate meelsuse ja oskuste toetamisest. Seda kinnitavad ka erinevad teadusuuringud: oluline pole ainult see, mida tehakse, vaid ka see, kuidas midagi tehakse. Õpetajate meelsus, enesetõhusus ja häälestatus on eeldused sellele, et tegevused, mida tehakse, oleksid päriselt tõhusad ja aitaksid kaasa muutustele. Seda silmas pidades töötas kitsam tuumikmeeskond, kuhu kuulusid TAI ja TLÜ esindajad, välja õpetajatele mõeldud sotsiaal-emotsionaalse pädevuse arendamise täiendkursuse.

1 Täiendkursuse väljaarendamine

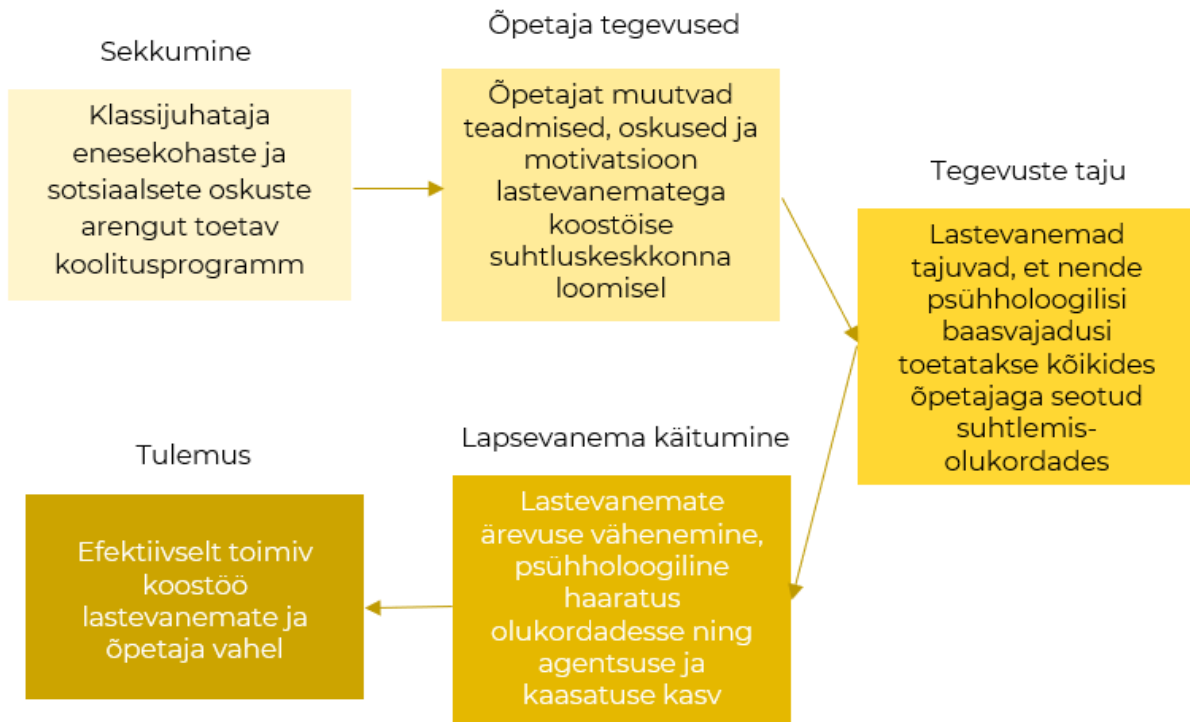
1.1 Miks täiendkursus

Õpetaja ja lastevanema tõhusat ja koostööle orienteeritud suhtlust saab käsitleda vaimse tervise kaitsetegurina nii õpilase, lastevanema kui ka õpetaja perspektiivist. Näiteks on välja toodud, et koostöö lastevanematega võib olla üks kaitsefaktor õpetaja tööstressi vähendamisel samas aga suhtluse ja sellega seotud ootuste vaheline konflikt võib hoopis tööstressi suurendada ja olla õpetajate jaoks riskifaktor (6). Omavaheline suhtlus võimaldab probleeme ennetada, kuid ka neid tõhusamalt lahendada. Samuti parandab see lastevanemate kaasatust tegevustes, mis toetavad laste heaolu ja õppimist, ning aitab õpetajal oma aega tõhusamalt kasutada. Praxise (7) kiusuennetuse aruandes tuuakse samuti ühe poliitikasoovitusena välja klassijuhatajatele mõeldud lastevanemate kaasamise teemaliste täiendkoolituste arendamise vajalikkuse, et edendada koostööd ja lastevanematega sarnaste hoiakute ja põhimõtete kujundamist.

Teisalt on koostöö saavutamine aeganõudev, tihti keerukas ning eeldab head sotsiaal-emotsionaalset pädevust. Uurimustes eristatakse laste heaolu toetamisel eri kaaluga ennustavate teguritena lastevanemate aktiivset kaasatust või lihtsalt tegevustes osalemist ja n-ö nähtav olemist. Laste heaoluga on oluliselt seotud just esimene mainitud tegur ehk lastevanemate kaasatus, sest see eeldab vanematelt tegevuste mõtestatust, mitte lihtsalt aktiivset osalust (8). Seetõttu saab lastevanematega koostöö soodustamise üheks oluliseks eesmärgiks olla just nende sisulise ja mõtestatud kaasatuse ehk agentsuse suurendamine. Koostöö lastevanematega on üks klassijuhataja töö oluline osa, kus on vaja rakendada nii õpetamise, suhtluse juhtimise kui ka õpilaste õppimise toetamise oskusi (9). Seega on vaja pakkuda õpetajatele süsteemset tuge, et nad oskaks paremini lastevanematega koostööd eesmärgistada ja planeerida ning lahendada ettetulevaid olukordi koostööd hoidval viisil, toetades seeläbi ka enda kõrgemat tööalast rahulolu. See temaatika on kokkuvõttes oluline, sest tegevõpetaja vajab tuge lastevanematega tõhusate suhtluspraktikate jätkusuutlikul arendamisel. Varem nimetatud küsimustega tegelebki TAI ja TLÜ õppejõudude ja teadlaste koostöös loodud täiendkursus „Tõhus koostöö lastevanematega“.

1.2 Täiendkursuse teoreetilised alused

Kursus tugineb psühholoogilisi baasvajadusi toetava suhtluse põhiprintsiipidele isemääramistooria raamistikus (vt joonis 1), mis tähendab, et kursusel keskendutakse just muutuste toetamisele õpetaja teadmistes, oskustes ja motivatsioonis, et luua lastevanematega koostöine suhtluskeskkond. Seda aitavad saavutada iseäranis klassijuhataja enesekohaste (kursuse esimene teemavaldkond) ja sotsiaalsete oskuste (teine ja kolmas teemavaldkond) arendamine. See omakorda soodustab lastevanemate psühholoogiliste baasvajaduste (seotus, kompetentsus ja autonoomia) rahuldatuse taseme tõusu, mis omakorda aitab vähendada ärevust ja suurendada agentsust ehk edendavad muutusi lastevanemate käitumises. Ülevaade õpilaste ja õpetaja kontekstis leitud sarnaste seoste kohta on toodud uurimuses (1). Mõtestatud ja baasvajadustega arvestavad vestlused lastevanematega võimaldavad saavutada kaasatust, millel on ka laste heaolule soodsam mõju kui lihtsalt lastevanemate osalemisel erinevates kooli korraldatavates tegevustes (8).

Joonis 1. Lastevanemate agentsuse suurenemine autonoomiat toetava suhtluse abil. Lastevanemate fookusele kohandatud Reeve jt põhjal (1)

Kursus jaotati edasiarenduste käigus (teisel korral) temaatiliselt kolmeks. Esimene osa keskendub eeskätt õpetaja suhte loomisele ja arendamisele iseendaga, et toetada oma professionaalset arengut, loomaks edaspidi koostöiseid suhteid lastevanematega. See osa lisati kursuse programmi peale esimest koolituskorda, et toetada paremini õpetaja süsteemset tegutsemist tõhusa koostöö saavutamise nimel, mis on oluline just esimese klassi või uue klassiga alustavale õpetajale. Selles osas keskenduti õpetaja eneserefleksioonile ja -juhtimisele. Eneserefleksiooni kontseptsioonil lähtuti eeskätt Gibbsi (10) refleksioonimudelile. Enesejuhtimise temaatika juures keskenduti selle põhilisematele punktidele nagu ajaplaneerimisoskuse arendamine (11), eesmärkide püstitamine (12) ja eneseanalüüsioskuse toetamine (2). Koolis töötav professionaal suudab tõhusa enesejuhtimise abil iseseisvalt püstitada eesmärgi, planeerida oma aega ja analüüsida tehtut (3). Enesejuhtimisoskust on vaja, et teadlikult juhtida oma emotsioone ja käitumist, loomaks ja hoidmaks võimalikult tulemuslikult koostöiseid suhteid lastevanematega. Seetõttu on nende oskuste omandamine praktiseerivale klassiõpetajale hädavajalik.

Õpetaja sotsiaalne tundlikkus ehk oskus asetada end lastevanemate olukorda ja tunda ära rohkem või vähem koostööd ja autonoomiat toetava suhtluse, on koostöise suhte loomisel väga tähtis. Seetõttu keskendub kursuse teine osa enese lastevanemate olukorda asetamise harjutamisele ning selle kaudu psühholoogilisi baasvajadusi toetava suhtlemiskeskonna loomise põhimõtete mõistmisele (5).

Kursuse kolmanda osa keskmes on mitmesuguste tõhusate suhtlemispraktikate omandamine ja harjutamine, mis võimaldaks õpetajal tulla paremini toime ka keerukamate olukordadega. Keskendutakse õpetaja sotsiaalsetele oskustele ehk praktiliste suhtlemisvõtete omandamisele, mille abil saavutada koostöö nii individuaalsetes vestlustes kui ka meeskonnas. Kursuse osadega on võimalik täpsemalt tutvuda Lisas 4. ehk täiendkursuse õppekavas.

1.3 Esimene kursus

Esimesel kursusel, mis toimus jaanuarist juunini 2022, osalesid esimese kuni kolmanda klassi õpetajad, kes oma klassiga osalevad programmides „VEPA“, „KiVa“ ja „Meie maailm“, kus arendatakse süsteemselt õpilaste sotsiaal-emotsionaalset pädevust.

Kursusele registreerus 14 õpetajat. Nendest 12 osales koolitusperioodi vältel vähemalt 75% ulatuses kontaktkohtumistel ja tegi iseseisvaid ülesandeid. Õpetajad olid keskmiselt 9-aastase õpetamiskogemusega (kõige väiksem kogemus oli üks aasta ja kõige pikaajalisem 21 aastat). Õpetajad õpetasid koolituse toimumise ajal algklassides: esimese klassi õpetajaid oli neli, teise klassi õpetajaid kolm ja kolmanda klassi õpetajaid neli. Üks õpetaja õpetas liitklassis. Õpetajate endi hinnangul oli nende koostöösuhete lastevanematega pigem hea. 10-pallisel skaalal hindasid nad ise koostöösuhet vanematega kõige vähem 6 palliga ning kõige rohkem 9 palliga. Keskmine hinnang oli 7,33. Kitsaskohtadena töid õpetajad koolituse alguses välja vähest aega lastevanematega suhtlemiseks (sh just silmast silma kontaktiks), toimetulekut keerukamate lastevanematega ja oma pelgust vanemaid liialt koormata.

Koolituse eesmärk oli toetada õpetajaid autonoomiat toetava suhtluse rakendamisel lastevanematega, kasutades eri tehnikaid, sh enese teise olukorda seadmist, mõtete ümbersõnastamist, oma emotsioonide teadlikku juhtimist, tunnustamist jm. Kohtumiskordadel mõtestasid õpetajad eri juhtumeid, said teadmisi suhtlust mõjutavatest aspektidest ja vahepeal katsetasid omandatud põhimõtteid praktikas, reflekteerides kogemusi kogemuspäevikus.

Õppetöö oli osaliselt auditoorne, osaliselt toimus veebi teel. Kursus koosnes kuuest kohtumisest (kokku 26 akadeemilist tundi). Kuuest kokkusaamisest viis toimusid veebi teel, iga kohtumise sisuline osa kestis neli akadeemilist tundi. Viimane kohtumine toimus füüsilise kokkusaamisena, mille sisuline osa kestis kuus akadeemilist tundi. Iseseisva töö maht oli 24 tundi. Õpetajad pidid koolituskordade vahepeal rakendama koolitusel saadud teadmisi ja oskusi. Kursus pandi kokku hariduspsühholoogia ja vanemahariduse põhimõtteid ühendades. Koolituse kokkupanijad ja koolitajad olid Elina Malleus-Kotšegarov ja Merit Lilleleht.

Esimese koolitusgrupi andmekogumine ja tulemused

Esimese koolitusgrupi kursuse vältel kaardistati Qualtrix keskkonnas tehtud küsimustiku abil muutusi õpetajate motivatsiooni ja uskumuste eri komponentides, mis puudutas sotsiaal-emotsionaalse pädevuse eri aspekte. Õpetajate huvi ja kasulikkuse ning hinna tajumine koostöösuhetes tugines Barroni ja Hullemani (13) ning Wigfieldi ja Ecclesi (14) käsitlustele. Õpetaja uskumused seotuna eri reageeringute muudetavusega tuginesid Dwecki (15) käsitlusele.

Õpetajate hinnangute muutust saab kaardistada seitsme õpetaja puhul, kes vastasid nii eel kui ka järelküsitlusele. Küsimustik koosnes nii avatud kui ka valikvastustega küsimustest. Valikvastustega väiteid hindasid õpetajad skaalal 1–5 (vastavalt „ei nõustu“ ja „nõustun“). Enamikus õpetajate hinnangutes ei olnud statistiliselt olulisi erinevusi, kuid ilmnes suundumus ootuspäraste muutuste osas kõikide tegurite puhul. Näiteks arvasid õpetajad peale Kursust keskmisest rohkem, et neile meeldib teha kõikide lastevanematega koostööd (keskmiste erinevus 0,29) ja koostöö saavutamine on nende arvates kasulik (keskmiste erinevus 0,14). Samuti tajusid õpetajad peale kursust vähem, et koostööle kulub liiga palju aega ja see on liiga tülikas (keskmiste erinevus 0,29). Paranes ka õpetajate enesetõhusus selles osas, et nad saavad lastevanematega suhtlemisega hakkama ka keerukamates olukordades (keskmiste erinevus 0,13). Kursusel osalenud õpetajate gruppi iseloomustas see, et nad pidasid juba kursuse alguses koostööd lastevanematega väga väärtuslikuks (5-

pallisel skaalal keskmine tulemus 4,67) ning leidsid, et koostööle kulutatav aeg on seda väärt (motivatsioonilise teguri „hind“ keskmine tulemus 5-pallisel skaalal 2,08). Samuti muutus statistiliselt oluliselt paremaks õpetajate hinnang nende üldisele koostööle lastevanematega ($t(6)=-2,25$; $p=0,03$).

Lisaks tehti õpetajatega kursuse lõpus fookusgrupi intervjuud, millega koguti nende hinnanguid kursusele ja muudatusettepanekuid. Õpetajatega tehti kaks fookusgrupi intervjuud, milles osales kokku seitse õpetajat. Intervjuud toimusid augusti lõpus 2022, umbes kaks ja pool kuud peale viimast kohtumiskorda (juuni keskpaigas).

Intervjuudel osalenud õpetajad tõid välja, et soovisid kursusega liitudes saada häid näpunäiteid, praktikaid ja meetodeid, mida lastevanematega suhtlusel kasutada. Toodi ka välja, et sarnaseid kursusi lastevanematega koostöö kohta väga ei ole ja kuna suhe lastevanematega on oluline, tundus kursus põnev. Siiski ütles mitu õpetajat, et alguses ei olnud kursuse kohta väga palju infot, seega polnud ka suuri ootusi. Võimalik, et arvati rohkem olevat kursuse keskmes just kogukonna loomine (esimese kursuse pealkiri oli „Lastevanemate kogukond“), aga kursus keskendus pigem koostööle lastevanematega. Samas mainiti, et kursus oli sisukas ja põhjalikum, kui esialgu osati oodata. Õpetajatel, kes kursusega liitusid, olid enda hinnangul juba üpris head suhted lastevanematega. Näiteks kirjeldati, et lastevanematega on usalduslik suhe ja vanemad pakuvad ka ise mingites olukordades või küsimustes lahendusi, samuti abistatakse vajadusel koolis ning õpetajad on ise võtnud teadlikult aega lastevanematega suhtlemiseks. Seega jõudsid gruppi pigem juba hea ettevalmistusega õpetajad.

Kursusel osaledes said õpetajad kinnituse, et teevad juba teatud asju õigesti, samas said nad igapäevategevusi siduda teooriaga. Mitu õpetajat mainis, et paranes nende enesekindlus lastevanematega suhtlemisel. Samuti toodi välja, et saadi palju praktilisi nippe lastevanematega suhtlemiseks ja suhtluse algatamiseks ning toodi näiteks kursuse jooksul tehtud praktilisi harjutusi, mida nähti eriti kasulikena (nt MI (motiveeriva intervjuueerimise) tehnikate abil peegeldamine, tunnustamise teemad ja lastevanemate sotsiogramm). Kasulikud oskused jaotusid suhtluse parema juhtimise (nt millal ja kuidas midagi kirjalikult edastada või kuidas eri vestlusi ise paremini juhtida ja rohkem initsiatiivi lastevanematele anda) kui ka lastevanematega suhtlusolukordades paremini hakkamasaamise vahel (nt kuidas suhelda ärevamate lastevanematega, milliseid tehnikaid suhtlusolukordades vähem või rohkem kasutada, enese lastevanemate olukorda asetamise oskus, kuidas suhelda eri tüüpi lastevanematega). Samas tõdesid õpetajad, et ikka veel valmistab neile teatavat raskust lastevanemate kaasamine ning protsess ja töö alles käivad. Siiski osatakse juba rohkem iseseisvalt lahenduste peale mõelda ja mõista paremini, mis aspektides soovitakse suhtlust või iseennast veel arendada (nt ise lastevanemate eest vähem ära tegemine ja neile protsessis suurema autonoomia pakkumine, oskus veelgi paremini asetada end lastevanemate olukorda või pidada keerulisi vestlusi). Samuti soovisid õpetajad uue õppeaasta eesmärkide püstitamisel kaasata ja kuulata rohkem lastevanemaid.

Kursuse arendamise kohta oli õpetajatel mitmeid ettepanekuid ja mõtteid, mis kattusid ka kursuse läbiviijate mõtetega. Paljud neist viidi ka ellu: esimene koolituspäev tehti kontaktkohtumisena ja korraldati rohkem kontaktkohtumisi, koolituspäevade algus nihutati varasemaks, loodi piirkonnapõhine koolitusgrupp, materjal koondati ja struktureeriti Moodle'i keskkonnas, hoolitseti selle eest, et vaheülesannete ajakava ja sisu oleks aegsasti teada.

Lastevanemate kogukonna loomise takistustena nägid õpetajad lastevanemate ja õpetaja motivatsiooni, õpetaja mugavustsoonist väljumise raskust – ta peab tegema esimesi samme, mis alati ei ole mugavad –, aga ka lastevanemate hoiakutega tegelemist ja selgitustööd, miks tihedam koostegutsemine võiks olla oluline ja kõigile vajalik. Raskustena toodi veel välja, et inimesed ongi erinevad ja ka nende ootused on erinevad. Küsimusi tekitas see, kuidas mitte panna lastevanemaid ebamugavasse olukorda, kuidas liita ülejäänud grupiga hiljem liitunud lastevanemaid või lahus elavaid vanemaid. Kindlasti on

raske lastevanemate enda initsiatiivikuse edendamine või vastutuse üleandmine õpetajalt lastevanematele.

Kursuse kasulike aspektidena nimetasid õpetajad koolitajate professionaalsust, head tempot, teooria ja praktiliste ülesannete piisavat vahelduvust ja tasakaalu, teemade süsteemsust ja loogilist mõtestamist, korraldusliku poole selgust ja meeldivat suhtlust ja head infoedastamist. Kõik õpetajad ütlesid ka, et soovitsid seda kursust kindlasti oma kolleegile, üks õpetaja mainis, et hindaks kursust 10-pallisel skaalal hindegga 10, kui oleks ka nipistik või materjal teemade omandamise toetamiseks. Õpetajad arvasid, et kursus võiks sobida kõikidele õpetajatele, nii staažikamatele kui ka iseäranis alustavatele õpetajatele. Osad arvasid siiski, et aineõpetajatele on kursust sellises formaadis pigem vähem vaja, kuna nemad ei puutu lastevanematega nii palju kokku. Pigem on seda vaja klassiõpetajatele ja juhatajatele. Samuti toodi välja, et kursus sobiks alushariduse õpetajatele ja kooli tugispetsialistidele, kellel samuti on tihe suhtlus lastevanematega.

Koolitajad analüüsisid oma kogemust eraldi õppepäevade kaupa ning esitasid võimalikud muudatusettepanekud. Lähtudes koolitajate tagasisidest, alustati uues moodulis esimese koolituspäevaga reaalse kokkusaamisena, see tehti pikemana ning kohtumisel tutvuti ka kursuse tervikuga ja selgitati ootusi ning kokkuleppeid. Eelmise koolitusgrupiga sarnase metoodika järgi tehti empaatia ja emotsioonide reguleerimise harjutusi, millest viimast kasutati soovitustest lähtudes ka uue mooduli kodutöös. Koolitajate ettepanekul jäeti teemadest sisse ka suhtlusoskuste harjutamine, kuid see hajutati eri õppepäevade vahel ning tehti konkreetsemaid harjutusi, mis võimaldasid samm-sammulist oskuste arengut. Eelneva kogemuse põhjal soovitsid koolitajad iga kohtumist alustada suure pildi ülevaatamisega ning meenutada eelnevaid läbitud teemasid, vaadates tagasi ka vahepealsele harjutusülesandele. Koolitajate kogemusel õnnestusid hästi viimasel koolituspäeval tehtud harjutused ning eriti põhjalik eneseanalüüs, mis võimaldas raamistada ja meenutada kursusel käsitletud teemasid. Samuti on oluline tuua sisse rohkem õpetaja enda arenguteekonda ja seda, kuidas ta jõuab samm-sammult edasi nende oskuste arendamiseni. Koolitajad soovitsid välja töötada tervikliku materjalide jagamise süsteemi, mille alusel loodi teise kursuse läbiviimise tarbeks Moodle'i keskkond. Samuti pakkusid koolitajad, et kursus võiks sisaldada jätkutegevusi, kus õpetajad saavad näiteks käia koos ja arutada kovisiooni vormis ettetulnud olukordi ja püüda neid lahendada autonoomiat toetaval viisil. Lähtudes esimesest koolituskogemusest ja saadud tagasisidest, tehti muudatused teiseks koolituskursuseks.

1.4 Teine kursus

Teise koolitusgrupi kursus „Tõhus koostöö lastevanematega“ toimus oktoobrist 2022 kuni jaanuarini 2023. Sellele lisandus sama aasta kevadel (vebruarist aprillini) korraldatud lisamoodul, et toetada personaalsemalt kovisioonide kaudu õpetajate oskusi lastevanematega suhtlemisel.

Eesmärkidest ja kevadise koolituskursuse kogemusest lähtudes valiti teise kursuse sihtrühmaks esimese klassi klassiõpetajad, kellel oli vähemalt aastane töökogemus klassiõpetajana. Eelneva töökogemuse olemasolu oli vajalik selleks, et kõik osalejad oleks kursuse alguses samal stardipositsioonil: uue klassiga kaasnevad lastevanemad, kellega ühiselt koostõiseid suhteid luua. Koolitusele registreerus 16 esimese klassiga alustavat klassiõpetajat eri suuruse ning asukohaga Eesti koolidest, 14 õpetajat osales kõikides koolitustegevustes. Õpetajatel oli töökogemust 1–30 aastat (keskmiselt 13 aastat) ning pooled kursusel osalejatest ei olnud läbinud lisakoolitusi suhtlemise ja/või lastevanematega koostöö teemal. Pooled osalejad olid varem osalenud mõnel täienduskoolitusel (nt „Vaikuseminutid“, „KiVa“ või „Pedagoogiline suhtlemine“) ja üks õpetaja oli rohkelt osalenud just suhtlemisega seotud täienduskoolitustel. Õpetajate endi hinnangul oli nende alguspunkt ehk koostõosuhte tajumine lastevanematega erinev, kuid pigem kaldu koostõisuusele, võttes arvesse, et kursuse alguseks oli neil koostöökogemust

lastevanematega ainult ühe kuu jagu. 10-pallisel skaalal hindasid nad ise koostöösuhet vanematega kõige vähem nelja, kõige rohkem üheksa palliga. Keskmine hinnang oli grupil 6,96. Kursuse alguses mainisid õpetajad kitsaskohtadena, et neil on veel klassijuhatajana vähe kogemust, nad töötavad uues koolis, kõikide vanematega ei saagi häid suhteid olla ja neil pole olnud veel aega vanematega piisavalt tuttavaks saada.

Ka teise kursuse eesmärk oli arendada õpetajate sotsiaal-emotsionaalset pädevust ja koostöövalmidust lastevanematega suhtlemiseks. Võrreldes esimese kursusega lisati teemade hulka rohkem õpetaja enesekohaseid oskusi arendavaid teemasid ja harjutusi. Seda tehti esimese kursuse õpetajate kogemusest lähtudes, kus õpetajad tõid välja, et neil on koostöös vanematega keerukas leida aega suhtlemiseks, nad ei soovi vanemaid liigselt koormata ja pelgavad ka, et nad ei tule toime keerukamate olukordadega.

Kursuse õppetöö oli osaliselt auditoorne, osaliselt veebipõhine. Kursuse kestus oli 62 akadeemilist tundi, millest 26 tundi moodustas kontakt- ja veebiõpe (viis teemaplokki), 36 tundi oli iseseisvat ja praktilist tööd e-õppe keskkonnas Harno Moodle. Esimene ja viimane kohtumine toimusid kontaktkohtumistena. Arvestades esimese kursuse kogemust ja osalejate vajadust täpsemalt oma kogemusi jagada ja analüüsida, lisati kursuse käigus sellele jätkumoodul, mis toimus 2023. aasta kevadel ja sisaldas kolme veebi mentorkohtumist-kovisiooni, mille maht oli kaheksa akadeemilist tundi. Jätkumoodulis osales vastavalt võimalustele 5–7 õpetajat, kes said võimaluse mõtestada ja harjutada oma suhtlemisuskust väiksemas grupis ning jagada kovisiooni vormis keerukamaid juhtumeid lastevanematega suhtlemisel.

Teise koolitusgrupi andmekogumine ja tulemused

Nagu esimesel kursusel, kasutati ka teisel korral andmete kogumiseks õpetajate küsimustikku, mis tehti Qualtricsi keskkonnas. Küsimustiku abil uuriti õpetajate arusaamu klassijuhataja rollist ja koostööst ning motivatsioonist (13) ja sotsiaal-emotsionaalse pädevusega seotud aspektidest (16). Võrreldes esimese hindamiskorraga lisati ka õpetajate teadmisi hindavad stsenaariumite küsimused autonoomiat toetavate tegevuste kohta (aluseks Vermote jt lähenemine (17)). Muutus õpetajate hinnangutes enne ja pärast põhikursuse läbimist (62 akadeemilist tundi) kirjeldatakse kümnest õpetajast koosneva valimi põhjal, kes vastasid küsimustikule mõlemal korral. Sel korral ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi õpetajate endi hinnangutes üldisele läbisaamisele lastevanematega. Enne kursust hinnati läbisaamist 10-pallisel skaalal keskmiselt 6,80 palliga ning peale sekkumist keskmiselt 7,47 palliga ($t(9)=-1,01$; $p=0,17$). Kuna õpetajatel oli veel väga lühiajaline kogemus (üks kuu) suhtluses uue klassi lastevanematega, ei pruugi selles valimis olla need hinnangud ka kõige sobivamad kirjeldama kursuse vältel toimunud muutust. Peale kursuse läbimist täpsustasid õpetajad oma töökirjeldustes lastevanematega suhtluses enda kui koostöö algataja ja hoidja rolli (nt „soodustada positiivset kogemust suhtluses kooliga“ või „on tähtis luua suhe vanemate grupiga, et nad ühiste tegevuste kaudu hoiaksid ühte ja oleksid nii üksteisele kui oma lastele ja laste grupile ja õpetajale toeks“).

Vaadeldi ka õpetajate arusaamu klassijuhataja rollist ja koostööst vanematega. Õpetajatel paluti avatud küsimuses kirjeldada, millisena näevad nad enda rolli klassijuhatajana ja mida nad peavad sealjuures oluliseks. Enne kursuse läbimist pidasid õpetajad oma ülesandeks klassijuhatajana eelkõige õpilaste toetamist, kuid selle ühe osana nimetati ka infovahetust lastevanematega. Näiteks „teavitan vanemaid laste õppetöö ja suhtluse kohta“. Peale kursuse läbimist täpsustasid õpetajad oma rollikirjeldustes lastevanematega suhtluses enda kui koostöö algataja ja hoidja olulist ülesannet (nt „soodustada positiivset kogemust suhtluses kooliga“ või „on tähtis luua suhe vanemate grupiga, et nad ühiste tegevuste kaudu hoiaksid ühte ja oleksid nii üksteisele kui oma lastele ja laste grupile ja õpetajale toeks“).

Kirjeldades, mida tähendab nende arvates tõhus koostöösuhe, tõid õpetajad enne kursust välja poolte koostöö, üksteise mõistmise ja usalduse ning infovahetuse (nt „tõhus koostöösuhe tähendab minu jaoks usaldusväärset ja kiiret kommunikatsiooni“). Peale kursust kasutasid õpetajad oma vastustes kursusel olulisel kohal olnud elemente ning täpsustasid nt, et koostöösuhe eeldab empaatiat ning oluline on vanemate kompetentsusvajaduse tekkimise toetamine. Samuti rõhutati seda, et vanemaid tuleb julgustada, sisukalt tunnustada ja innustada, et neis tekiks soov panustada kooli tegemistesse (nt „pidev, eesmärgistatud ja planeeritud koostöö vanematega“ või „probleemide lahendamine on loomulik osa ja nende tekkimisel on kõik pooled suunatud lahenduste otsimisele, tunnustatakse positiivset“).

Hinnati ka õpetajate uskumusi ja motivatsiooni ning sotsiaal-emotsionaalset pädevust. Õpetajatel paluti hinnata enne ja pärast sekkumist 6-pallisel skaalal nõustumist eri väidetega, mis laadusid allpool kirjeldatud faktoritesse. Mõnedes hinnatud tegurites ei esinenud õpetajate hinnangutes statistiliselt olulisi muutusi, kuid ilmnes, et kursusel oli pigem suundumus õpetajatele positiivse mõju avaldamiseks. Teatud aspektides esines õpetajate hinnangutes ka statistiliselt olulisi muutusi. Näiteks arvasid õpetajad peale kursuse läbimist rohkem, et emotsioone ja nendega seotud reageeringuid on võimalik muuta (emotsioonide muudetavusega seotud juurdekasvuuskumused, $t(9)=-3,64$; $p=0,005$), ning vähem, et koostöö saavutamine lastevanematega ei olene sellest, kuidas nad nendega suhtlevad (koostööga seotud jäävususkumused, $t(9)=4,67$; $p=0,001$). Õpetajad uskusid peale sekkumist rohkem, et nad tulevad paremini toime keerukate suhtlusolukordadega, mis lastevanematega tekivad ehk nende enesetõhusus oli parem ($t(9)=-2,25$; $p=0,05$), mis kattub esimese koolitusgrupi tulemustega. Õpetajad andsid kursuse läbimise järel statistiliselt oluliselt kõrgemaid hinnanguid ka oma prosotsiaalsetele oskustele ($t(9)=-2,52$; $p=0,03$). Muutusi ei olnud õpetajate negatiivses perfektsionismis, mida saabki pidada püsivamaks omaduseks, kuid mis võib siiski avaldada mõju õpetajate enesetundele ja olukordade lahendamise oskusele lastevanematega suheldes. Kõikide konstruktide tulemused on esitatud tabelis 1.

	Keskmine	Mediaan	Standard-hälve
Emotsioonide muudetavusega seotud juurdekasvuuskumused E	2.92*	3.00	0.334
Emotsioonide muudetavusega seotud juurdekasvuuskumused P	3.75*	3.75	0.565
Koostööga seotud jäävususkumused E	3.95*	4.00	0.550
Koostööga seotud jäävususkumused P	2.60*	2.50	0.994
Väärtustamine E	4.22	4.25	0.617
Väärtustamine P	4.55	4.63	0.780
Enesetõhusus E	3.92*	3.88	0.688
Enesetõhusus P	4.25*	4.25	0.500
Hind E	2.67	2.50	0.754
Hind P	2.43	2.50	0.802
Negatiivne perfektsionism E	3.60	3.60	1.050
Negatiivne perfektsionism P	3.60	3.40	0.889
Sotsiaalne teadlikkus E	4.57	4.50	0.498
Sotsiaalne teadlikkus P	4.80	4.83	0.502

Prosotsiaalsed oskused E	4.14*	4.20	0.443
Prosotsiaalsed oskused P	4.43*	4.50	0.492

* Tähistatud on statistiliselt olulised tulemused.

Tabel 1. Õpetajate küsimustiku erinevate tegurite kirjeldavad näitajad 6-pallisel skaalal.

Viimaks mõõdeti õpetajate teadmisi autonoomia toetamisest koostöösituatsioonides. Õpetajatele esitati mitmesuguseid situatsioonikirjeldusi ja nendega seotud lahendusi ning paluti 5-pallisel skaalal hinnata, kui tõhusaks nad peavad mingit lahendust kirjeldatud eesmärgi saavutamiseks. Võrreldes õpetajate tulemusi enne ja pärast kursust ilmnes, et nad pidasid küll tõhusamateks autonoomiat toetavaid strateegiaid ning vähem tõhusaiks kontrollivaid strateegiaid, kuid statistiliselt oluline erinevus ilmnes ainult ühe situatsiooni puhul ($t(9)=2,67$; $p=0,03$), kus õpetaja oli saanud uue klassi ja soovis algatada lastevanematega koostöö, rakendades rohkem või vähem autonoomiat toetavaid strateegiaid. Tulemusi võis mõjutada ka see, et paljude lahenduste puhul olid õpetajad juba enne sekkumist pidanud autonoomiat toetavaid strateegiaid pigem tõhusaks. Õpetajate hinnangute puhul vajaks edasist uurimist. Edasi uurimist vajaks ka vanema kirjale vastamine ning keeruka vestluse puhul ootuspärasele vastupidiseks muutunud tulemused kontrollivate strateegiatega osas (vt tabel 2). Tõenäoliselt võib esitatud strateegiaid mõista ja kasutada eri moel. Kõik tulemused on esitatud Tabelis 2.

	Keskmine	Mediaan	Standard-hälve
Olukord „Vanema kiri“: kontroll E	2.27	2.25	0.606
Olukord „Vanema kiri“: kontroll P	2.40	2.13	0.914
Olukord „Vanema kiri“: autonoomia E	4.17	4.00	0.478
Olukord „Vanema kiri“: autonoomia P	4.50	4.50	0.527
Olukord „Koostööle kaasamine“: kontroll E	2.67	2.67	0.544
Olukord „Koostööle kaasamine“: kontroll P	2.70	2.67	0.576
Olukord „Koostööle kaasamine“: autonoomia E	4.08*	4.13	0.334
Olukord „Koostööle kaasamine“: autonoomia P	4.47*	4.50	0.343
Olukord „Keerukas vestlus“: kontroll E	2.40	2.50	0.562
Olukord „Keerukas vestlus“: kontroll P	2.52	2.25	0.595
Olukord „Keerukas vestlus“: autonoomia E	3.67	3.83	0.609
Olukord „Keerukas vestlus“: autonoomia P	4.13	4.33	0.632

* Tähistatud on statistiliselt olulised tulemused.

Tabel 2. Õpetajate hinnangud eri olukordade ja lahendusvariantide tõhususele 6 pallisel skaalal.

2 Piirangud ja edasised arenguvõimalused

Toimunud kursustel esinesid mõningad piirangud. Üheks piiranguks võib pidada seda, et ei uuritud kursuse otsest mõju õpetajate töömeetodile. Kursuse eesmärk oli arendada õpetajate sotsiaal-emotsionaalset pädevust, et paraneks nende koostöövalmidus lastevanematega suhtlemisel. Selleks, et saada parem ülevaade, kas ja mil määral mõjutas kursus õpetajate praktikat, oleks hea edaspidi teha uuring, kus kursuse alguses ja ka lõpus uuritakse õpetajate tegelikke praktikaid näiteks helisalvestatud vestluste kaudu.

Teise piiranguna võib välja tuua, et kursusel ei kaardistatud süsteemselt osalevate õpetajate kaasatust. Nimelt võib kaasatuse määr mõjutada oluliselt kursuse tõhusust, seetõttu oleks edaspidi vaja õpetajatelt uurida kasvõi enesehinnanguliselt, kui kaasatuna nad end eri koolituspäevadel ise tundsid ja kas see võimaldas neil õpieesmärke paremini saavutada.

Kolmas piirang on uuritava katsegrupi suurus. Läbiviidud kursuse tegevusi arvesse võttes oli grupi suurus optimaalne, kuid osalejate vähene arv ei võimaldanud parimal võimalikul viisil kaardistada kursuste tegelikku mõju õpetajatele.

Ühe võimaliku arenguvõimalusena näevad kursuse läbiviijad mentorlusena korraldatavat jätkukursust, kus osalejad saavad rakendada õpitud oma igapäevatoos. Samal ajal saavad nad ka regulaarset professionaalset tuge nii kaasosalejatelt kui ka koolitajatelt. Üheks võimaluseks on toetus üles ehitada nii, et selles on kajastatud koolitajate välja töötatud materjalid, kuidas tegevõpetajaid järjepidevalt suhtluses lastevanematega praktiliselt toetada. Teisalt toimuvad ka kohtumised, mis keskenduvad ainiti osalejate individuaalsetele juhtumitele ja nende potentsiaalsetele lahenditele, parimaid praktikaid arvesse võttes lähtudes ka kovisiooni meetodi praktikatest.

Teise arenguvõimalusena näevad kursuse läbiviijad metoodika põhjalikku analüüsi koostöös õpidisaineritega, kes võimaldaks paremini kaardistada kasutatud metoodika sobivust õpiväljundite saavutamiseks ning võimalike kohanduste vajalikkust, et kursus oleks tõhusam.

Kolmas arenguvõimalus on kursuse kohandamine teise ja kolmanda kooliastme õpetajatele, sest siis muutub suhete dünaamika lastevanemate kaasatuse tõttu ja klassijuhatajad vajavad tuge nende muutustega toimetulemiseks ning oma rolli määratlemiseks.

3 Kokkuvõte

- Esimese täienduskursuse grupi kogemuse põhjal tehtud fookusgrupi intervjuudest ilmnis mentordamise vajalikkus: õpetajad tõdesid, et püsima jäid teatavad raskused lastevanemate kaasamisel, mistõttu töö nende lahendamise nimel jätkub. Lisaks ilmnis vajadus piirkonnapõhiste kursuste järele. Seda võetakse arvesse järgnevate kursuste pakkumisel.
- Teises täienduskursuses tehtud muudatused õigustasid end (sh enesekohaste oskuste mahukam käsitus, üksnes esimese klassi õpetajate valim ja personaalsema toetuse pakkumine kursuse kolmandas, nn mentorgrupi osas).
- Hoolimata väikesest valimist saab öelda, et kursusel on oodatud mõju õpetajate motivatsioonilistele komponentidele. Selgusetuks jääb siiski õpetajate sotsiaalsete oskuste tegelik areng, sest andmed on kogutud ainult enesehinnanguliste mõõdikute abil.
- Kursust oleks vaja edasi uurida, kasutades mitmekülgset metoodikat, ja püüda saavutada suurem valim, et hinnata muutuste ulatust.
- Edasise ettepanekuna avaldasid ka õpetajad soovi nipistiku ehk kokkuvõtlike materjalide järele, mille abil vajadusel korrata või uurida kursusel käsitletud teemasid.

4 Lisad

4.1 Lisa 1. Esimese koolituskursuse fookusgrupi küsimused

I Minu enda areng suhtluses lapsevanemaga

- Milliste ootustega või mis põhjustel liitusite programmiga? Mis muutuseid soovisite saavutada?
- Millised ootused said täidetud ja millised mitte?
- Palun kirjeldage oma sõnadega, mis on teie jaoks olnud programmi eesmärk?
- Mis on see, mis on teil lapsevanematega suhtlusel juba varem hästi olnud?
- Palun kirjeldage lühidalt, mida olete muutnud suhtlusel lapsevanematega programmis osalemise ajal.
- Milliste muutusteni olete tänaseks jõudnud? - tuua kuni 2 konkreetset näidet.
- Milline võib olla selle muutuse või üldse programmi kasutegur lapsevanematele?
- Mida peaksite endas lapsevanematega suhtlusel veel arendama või mis muutus on jäänud saavutamata?
- Mõttele järgmisele aastale: milliseid eesmärke soovite endale lastevanematega suhtlusel seada või mida päriselt rakendada?

II Koolituskogemuse analüüs ehk kuidas programmi paremaks muuta

- Milline oli teie kogemus koolituspäevadel?
- Mida soovitaksite muuta/ mida jätkata?
- Milline mulje on jäänud koolitajatest ja koolituste sisust?
- Mida olulist olete enda jaoks teada saanud?
- Millised teemad on teie arvates jäänud arutlemata?
- Mida oleksite veel vajanud, et suhtlust lapsevanematega tõhusamaks muuta? / Mida soovitaksid programmi sisus muuta? Mida juurde lisada? Miks?
- Milline oli teie kogemus vaheülesannete puhul - mida soovitaksite muuta/ mida jätkata?
- Kuidas Te hindate üleüldiselt programmi korralduslikku poolt? Mis meeldis, mis häiris?
- Palun teil võtta hetk ja läbi lugeda programmi õpiväljundid:
- Kas need on need, millega tegelesime koolitusel? (nimeta numbriliselt, millega tegelesime)
- Kas on sõnastusettepanekuid?

III Võimalused/ mõtted lapsevanema autonoomia kasvu suurendamiseks

- Koolituse fookuses oli suhe lapsevanemaga, mis teie jaoks on selles osas üldse oluline?
- Mida teie jaoks tähendab lapsevanema autonoomia (suurendamine) ja miks selle arendamine oluline on?
- Mis on teie jaoks lapsevanemate kogukond/ mida see tähendab?
- Milliseid väljakutseid näete klassi lastevanemate kogukonna kujunemisel? Milliseid väljakutseid näete lastevanemate kogukonna iseseisval tegutsemisel?
- Tooge kaks näidet oma praktikast või kogemusest lapsevanemaga suhtlemisel, mis viitab autonoomia (baasvajaduste) toetatusele ning kaks näidet, mis viitab nende pärssimisele.
- Mida vajaksid teie klassi lapsevanemad, et võtta ise suurem vastutus omavahelise suhte loomise eest? Mis aitaks neil teie hinnangul autonoomsem või iseseisvam olla?

Intervjuu lõpetamine

- Millistele õpetajatele võib Lapsevanema kogukonna programmist enim abi olla?
- Millistele õpetajatele see vähem sobib?
- Kui suure tõenäosusega 10-palli süsteemis, soovitaksite seda programmi teisele õpetajale? (nimetaksid nr-i)
- Mida ütleksid talle ja miks?
- Kui vajalik on teie hinnangul sellise sisuga sekkumine klassiõpetajatele?
- Mida sooviksid veel lisada selle temaga seoses, mille kohta ma ei küsinud?

4.2 Lisa 2. Täiendkursuse õppekava

- 1. Õppekava nimetus:** Tõhus koostöö lastevanematega
- 2. Õppekavarühm:** Klassiõpetaja ja põhikooli mitme aine õpetaja kursus
- 3. Eesmärk ja õpiväljundid**

3.1. Eesmärk

Kursuse eesmärk on toetada õpetajate sotsiaal-emotsionaalse pädevuse arendamisega nende koostöövalmidust lastevanematega suhtlemisel.

3.2. Õpiväljundid

Kursuse lõpuks õppija

- teab koostöövalmiduse kujunemise erinevaid aspekte lähtuvalt isemääramisteooriast (SDT, Deci ja Ryan, 2000) ning mõistab enda suhtlemisviisi mõju lastevanematega suhete kujundamisel.
- oskab eristada autonoomiat toetavat ja kontrollivat suhtlusstiili ning analüüsida enda suhtlemist lapsevanemaga sellest lähtuvalt.
- teab sotsiaal-emotsionaalse pädevuse erinevaid aspekte, sh emotsioonide juhtimise viise, uskumusi ja meelelaadi ning suhtlusoskusi ja analüüsib enda sotsiaal-emotsionaalset pädevust lapsevanemaga suhtlusel ja erinevates olukordades toimetulekul.
- rakendab praktikas erinevaid suhtlemistehnikaid, mis aitavad kaasa autonoomiat toetava suhtlemisviisi avaldumisele - ümbersõnastused, tunnustamine, toetavad küsimused.
- oskab analüüsida suhtlemisel hea kontakti katkemise võimalikke põhjuseid ning luua strateegiat, mis aitab nendes olukordades koostöiselt edasi minna.
- teab, kuidas koostöine suhtlusviis aitab kaasa lastevanematega ühistel kokkulepetel loodud kogukonna tekkimisele ning on harjutanud lapsevanematega kohtumisel erinevaid koostööle kaasa aitavaid grupiga töötamise viise.
- planeerib enda edasisi samme suhte loomiseks ja hoidmiseks iga lapsevanemaga ning lastevanemate kui grupiga, lähtudes autonoomiat toetava suhtluse põhimõtetest

4. Sihtgrupp ja õppe alustamise tingimused

1. klassi klassiõpetajad, kellel on vähemalt üheaastane töökogemus klassiõpetajana. Ootame täiendkursusele osalema ühest asutusest kuni 2 õpetajat.

5. Õppe kogumaht, õppekeskkond ja õppevahendid

Õppemaht:

62 akadeemilist tundi, millest 26 tundi on kontakt- ja veebiõpe (5 moodulit) ning 36 tundi iseseisev ja praktiline töö.

Õppetöö toimub kursuse läbiviimiseks sobivates õpperuumides, mis on varustatud vajaliku õppetehnikaga ja vastavad tervisekaitse- ja ohutusnõuetele ning õppetööd toetavates veebikeskkondades (Zoom, Harno Moodle).

6. Õppeprotsessi kirjeldus, sh õppe sisu, õppemeetodid ja -materjalid

Õppe sisu, ülesehitus, maht

I moodul. Autonoomiat toetav suhtlemine ja õpetaja eneseteadlikkuse roll selle kujundamisel.

Ülesanne I kursuse päeva eel: küsimustikule vastamine

- Autonoomiat toetava suhtlemise olemus ja roll lapsevanemaga koostöös
- Uskumused ja nõ meelega ning õpetaja enda motivatsioon lastevanematega suhte kujunemisel
- Teise perspektiivi võtmise roll lapsevanemaga suhte kujunemisel
- Emotsioonide juhtimine koostöö hoidmise alusena. Erinevad viisid emotsioonidega toimetulekul.

Vaheülesanne I mooduli järgselt:

- Enda tegevuse analüüs lähtuvalt koolituspäeval käsitletud teemadest, mis aitab märgata uskumuste, motivatsiooni ja emotsionaalsete protsessidega seotud aspekte enda suhtluses lastevanematega.

II moodul. Koostööd soodustavad suhtlemisoskused I.

- Õpetaja suhtlemisoskuste roll lapsevanemaga koostöise suhte kujunemisel.
- Info jagamine lapsevanemaga koostööd soodustaval viisil.
- Tunnustamine ja õnnestumiste ning panuse märkamine.

Vaheülesanne II mooduli järgselt:

- Info jagamise planeerimine lapsevanemale kirjalikult või suuliselt lähtuvalt koolituspäeval käsitletud põhimõtetest. Lapsevanemaga/ lastevanemate grupiga plaanist lähtuva kontakti läbiviimine.

III moodul. Koostööd soodustavad suhtlemisoskused II.

- Koostööd soodustavate suhtlemisoskuste rakendamine keerukates sh konfliktsetes olukordades.
- Vestluspartneri mõtete ümbersõnastamine ja kokkuvõtete tegemine.
- Enda emotsioonide juhtimine ja heaolu toetav meelelaad keerukates vestlustes.

Vaheülesanne III mooduli järgselt:

- Enda väljakutsetest lähtuva sammustiku loomine, mis aitab keerukates olukordades koostööd soodustavalt suhelda.
- Võimaluse korral sammustiku rakendamine ning ümbersõnastuste ja kokkuvõtete tegemise harjutamine.

IV moodul. Koostöö soodustamine lastevanemate grupiga.

- Koostööd soodustav suhtlemine lastevanemate grupiga
- Grupiga kohtumistel tegevuste ülesehitus, mis võimaldaks toetada ühiste kokkulepete saavutamist edasise osas ning autonoomse motivatsiooni tekkimist osalejates.
- Lastevanematega praktilise koostöötegevuse planeerimine

Vaheülesanne IV mooduli järgselt:

- Lastevanemate grupiga edasist koostööd soodustava kohtumise läbi viimine ning kogemuse analüüs

V moodul. Kokkuvõtte ja edasist rakendamist soodustavate tegevuste planeerimine.

- Erinevate koostööd soodustavate tegurite kokkuvõtlik analüüs.
- Enda väljakutsete ja tugevuste kaardistamine edasiste eesmärkide seadmise alusena.
- Enda kogemuse jagamine koostöökogunemisest lastevanematega. Tagasiside saamine ja andmine. Koostööd toetava tagasiside printsiibid.
- Sammustiku loomine edasisteks tegevusteks.

Ülesanne V mooduli järgselt:

- Kursuse kohta tagasiside andmine, küsimustikule vastamine & kursuse järgses fookusgrupis osalemine

7. Hindamine ehk õppe lõpetamise tingimused

Tunnistuse saamise tingimuseks on vähemalt 85 protsendi ulatuses kontakt- ja veebikursusel osalemine ja iseseisva töö ülesannete sooritamine e-õppe keskkonnas Harno Moodle

8. Väljastatavad dokumendid

Tunnistus

9. Koolitajate kvalifikatsioon

Elina Malleus-Kotšegarov

Tallinna Ülikooli hariduspsühholoogia dotsent. Nii rakendus kui ka teadushuvi on seotud mõtlemise arengu valdkonnaga, kuid ka õppimist mõjutavate sotsiaal-emotsionaalsete protsessidega. https://www.etis.ee/CV/Elina_Malleus/est

On osalenud mitmetes teadus- ja rakendusprojektides, mis tegelevad üldpädevuste kontseptualiseerimise, hindamise ja arendamise teemadega koolikeskkonnas.

Koos kolleegidega on loonud ja arendanud algklassidele mõeldud sotsiaal-emotsionaalset pädevust toetava programmi Meie Maailm <https://www.tlu.ee/hik/MeieMaailm>.

Lisaks on tegev Motiveeriva Intervjueerimise meetodi treeneri (koolitajana) ning kuulub sellega seotud Eesti ühingusse EMITA <https://emita.ee/> ning rahvusvahelisse MI treenerite võrgustikku MINT.

Maile Käsper

Maile töötab Tallinna Ülikoolis alg- ja alushariduse külalislektorina alates 2021. aasta sügisest. Enne Tallinna Ülikooli tööle asumist, töötas ta kaheksa aastat lasteaiaõpetajana. Maile on lõpetanud klassiõpetaja eriala aastal 2013 Tartu Ülikoolis ning 2021. aasta suvel kaitses ta seal oma doktorikraadi.

Tudengite juhendamine ja õppetöö on Mailel peamiselt seotud didaktiliste ainete ning kvantitatiivsete meetodite õpetamisega. Lisaks eelnevale tegeleb ta ka aktiivselt teadustööga (vt lisaks https://etis.ee/CV/Maile_Timm/est).

Kasutatud kirjandus

- [1] Reeve J, Jang HR, Shin SH, Ahn JS, Matos L, Gargurevich R. When students show some initiative: Two experiments on the benefits of greater agentic engagement. *Learning and Instruction*. 2022 Aug 1;80:101564. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2021.101564>.
- [2] Leijen Ä, Valtna K, Leijen DAJ, Pedaste M. How to determine the quality of students' reflections? *Studies in Higher Education*. 2012 Mar 1;37(2):203–217. <https://doi.org/10.1080/03075079.2010.504814>.
- [3] Knowles MS. *Self-directed learning: a guide for learners and teachers*. New York: Association Press 1975. p. 135. <https://doi.org/10.1177/105960117700200220>.
- [4] Poom-Valickis K. *Algajate õpetajate professionaalne areng kutseaalal: analüütiline ülevaade [dokoritöö]*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus 2007.
- [5] Ryan RM, Deci EL. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist* [Internet]. 2000 Jan 1;55(1):68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>.
- [6] Prilleltensky I, Neff MJ, Bessell AG. Teacher stress: what it is, why it's important, how it can be alleviated. *Theory Into Practice* [Internet]. 2016;55(2):104–111. <https://doi.org/10.1080/00405841.2016.1148986>.
- [7] Kendrali E, Allemann M, Murasov M, Haugas S, Mägi E. Kiusamist ennetavate ja vähendavate sekkumiste tõhusus ning haridusasutuste kogemused nende rakendamisel. Tallinn: Mõttekoda Praxis 2022. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/kiusamisennetuse_uuring_lopparuanne_praxis.pdf.
- [8] Goodall J, Montgomery C. Parental involvement to parental engagement: a continuum. *Educational Review* [Internet]. 2014;66(4):399–410. <https://doi.org/10.1080/00131911.2013.781576>.
- [9] Harro-Loit H, Neeme M, Palts K. Students development conference genre knowledge among Estonian teachers. *European Education*. 2021 Jan 2;53(1):31–44. <https://doi.org/10.1080/10564934.2021.1987151>.
- [10] Gibbs GR. *Learning by doing: a guide to teaching and learning methods* [Internet]. Further Education Unit 1988. <https://ci.nii.ac.jp/naid/10013454789>.
- [11] Adebisi JF. Time Management Practices and Its Effect on Business Performance. *Canadian Social Science* [Internet]. 2013;9(1):165–168. <http://dx.doi.org/10.3968/j.css.1923669720130901.2419>.
- [12] Doran GT. There's a SMART way to write management's goals and objectives. *Management review*. 1981 Nov;70(11):35–36.
- [13] Barron KE, Hulleman CS. Expectancy-value-cost model of motivation. In: Schauer M, eds. *International encyclopedia of social & behavioral sciences. Narrative exposure therapy*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier 2015. p. 503–509. <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-097086-8.26099-6>.
- [14] Wigfield A, Eccles JS. Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology* [Internet]. 2000 Jan 1;25(1):68–81. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1015>.
- [15] Dweck C. Carol Dweck revisits the growth mindset. *Education week*. 2015 Sep 22;35(5):20–24. <https://www.edweek.org/ew/articles/2015/09/23/carol-dweck-revisits-the-growth-mindset.html?print=1%2F4>.
- [16] CASEL. *Fundamentals of SEL*. <https://casel.org/fundamentals-of-sel>. Kasutatud 12. juuni 2023.

[17] Vermote B, Aelterman N, Beyers W, Aper L, Buyschaert F, Vansteenkiste M. The role of teachers' motivation and mindsets in predicting a (de)motivating teaching style in higher education: a circumplex approach. *Motivation and Emotion* [Internet]. 2020 Apr 1;44(2):270–294. <https://doi.org/10.1007/s11031-020-09827-5>.

